



EESTI ADVOKATUUR

EETIKA- JA METOODIKAKOMISJON

19.12.2023

Eesti Advokatuuri juhatus

Juhatus on pöördunud eetika- ja metoodikakomisjoni (EMK) poole ning palunud seisukohta küsimuses, kas advokaadibüroo endise kliendi pankrotihaldur on kliendi õigusjärglane AdvS § 45 lg 2 tähenduses, kellel oleks õigus vabastada advokaat kutsesaladuse hoidmise kohustusest ja kellele advokaadibüroo oleks kohustatud andma üle kliendile õigusteenuse osutamise seoses vormistatud dokumendid, arved ja tunnitasu arvestused.

EMK hindab alljärgnevalt eraldi pankrotihalduri ning ajutise halduri ja usaldusisiku õigust advokaadibüroolt kutsesaladuse alla kuuluva teabe saamiseks.

1. Kutsesaladuse alla kuuluvate andmete avaldamine pankrotihaldurile

1.1. Halduri õiguslik positsioon menetluses

Kuni 31.12.2009 oli pankrotiseaduses pankrotihalduri positsioon kindlaks määratud esindusteooria ja ametiteooria kombinatsioonina, mis tekitas praktikas probleeme. Esindusteooria kohaselt peaks haldur tegutsema võlgniku nimel ja huvides. Pankrotimenetluse läbiviimisel kaitseb haldur aga lisaks võlgniku õigustele ja huvidele ka kõigi võlausaldajate õigusi ja huve ning peab tagama seadusliku, kiire ja majanduslikult otstarbeka pankrotimenetluse (PankrS § 55 lg 1). Seega ei toetanud esindusteooria haldurile pandud ülesannete täitmist.

Alates 01.01.2010 lähtutakse halduri õigusliku positsiooni määratlemisel eelkõige ametiteooriast. Ametiteooriast tulenevalt tegutseb haldur ameti jõul, mis on talle antud seadusega, enda nimel ja tagajärgedega, mille seadus on ette näinud. Pankroti väljakuulutamisel läheb pankrotihaldurile üle võlgniku vara valitsemise ja käsutamise õigus ning õigus teha pankrotivaraga seonduvaid tehinguid ja muid toiminguid (PankrS § 35 lg 1 p 2, § 54¹ lg 1). Juriidilisest isikust võlgniku puhul jääb alles ka olemasolev juhatus, kuid juhatuse pädevus on piiratud.

EMK-i hinnangul ei ole haldur võlgniku seaduslik esindaja ega õigusjärglane, sh ka mitte AdvS § 45 lg 2 tähenduses. Halduri õigus teabe saamiseks, sh advokaadibüroolt, peab tulenema seadusest. Halduri õiguse teabe nõudmiseks sätestavad PankrS § 55 lg 4 ja § 85 lg-d 1 ja 2.

1.2. Andmete saamise õigus võlgniku pankrotimenetluses PankrS § 55 lg 4 ja § 85 lg 2 alusel

Halduri õigused teabe saamiseks on sätestatud PankrS § 55 lg-s 4 ja §-s 85. Peamiselt peaks haldur saama kogu vajaliku info võlgnikult endalt või juriidilisest isikust võlgniku puhul PankrS § 19 lg-tes 1 ja 3 nimetatud isikutelt. Võlgniku vara kohta teabe andmise kohustus on ka kolmandatel isikutel, kelle valduses on võlgnikule kuuluv vara või kellel on varalisi

kohustusi võlgniku suhtes (PankrS § 85 lg 2), lisaks on halduril õigus saada riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuselt ning krediitiasutuselt, samuti muult isikult teavet ja dokumente, mis on vajalikud võlgniku varalise seisundi väljaselgitamiseks (PankrS § 55 lg 4, § 22 lg 3).

Kui tegemist on teabega, mis kuulub maksu-, panga- vm saladuse hoidmise kohustuse alla, peab seaduses sellise teabe andmiseks olema sätestatud selge erand. Näiteks KAS § 88 lg 5 p 6 kohustab krediitiasutust avaldama pangasaladust ja MKS § 29 p 36 võimaldab maksuhalduril avaldada maksusaladust pankrotihaldurile.

Kuigi advokaadibüroo võib olla kolmandaks isikuks PankrS § 22 lg 3 ja § 85 lg 2 tähenduses, ei näe advokatuuriseadus, sh AdvS § 45 ette õigust advokaadi kutsesaladuse alla kuuluva teabe avaldamiseks pankrotihaldurile. EMK-i hinnangul ei saa seega pankrotihaldur nõuda advokaadibüroolt vastava teabe avaldamist. Advokaadibüroo võib teavet avaldada üksnes kliendi vastaval nõusolekul.

Sellisel juhul on halduril üksnes võimalus nõuda talle seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks vajalikku teavet, mis kuulub advokaadi kutsesaladuse alla, võlgnikult endalt. Haldur võib nõuda võlgnikult, et ta annaks advokaadibüroole nõusoleku avaldada pankrotihaldurile kutsesaladusega kaitstud teavet. Kui võlgnik ei täida enda koostöö- ja teabe andmise kohustust, on kohtul võimalik rakendada seaduses ettenähtud võlgniku kohustuse täitmise tagamise meetmeid (PankrS § 18 lg 1, § 86jj). Kohus saab seeläbi võlgnikku menetluslike sanktsioonidega mõjutada, et ta annaks advokaadile nõusoleku avaldada kutsesaladusega kaitstud teavet. Kohus hindab, kas võlgniku keeldumine nõusoleku andmisest on põhjendatud või mitte, mh arvestades võlgniku kaitsmist väärivaid õigusi ja huve. Nõuda võib üksnes sellist teavet ja selliste dokumentide üleandmist, mis seonduvad pankrotivaraga. Näiteks füüsilisest isikust võlgniku puhul tuleb kaitsta tema isiklikku sfääri ning nõuda ei tohi teavet, mis seonduv isiklike teemadega (nt perekonnaõiguslikud küsimused), mitte aga pankrotivaraga. Kui kohus leiab, et võlgnik on nõusoleku andmisest põhjendamatult keeldunud, siis saab kohus võlgnikku trahvida või kohaldada aresti.

EMK-i hinnangul ei tule ka PankrS § 124 lg-st 3 haldurile õigust nõuda pankrotivõlgnikust kliendi asemel advokaadilt kutsesaladuse alla kuuluva teabe avaldamist ega ka õigust advokaati kutsesaladuse hoidmise kohustusest vabastada. PankrS § 124 lg 3 reguleerib halduri õigusi kliendi nimel tegutsemiseks sisesuhtes võlgnikuga. PankrS § 124 lg 3 alusel ei ole võimalik ületada AdvS §-s 45 sätestatud kliendisaladuse hoidmise kohustust. Selleks peaks sarnaselt MKS § 29 p-le 36 või KAS § 88 lg 5 p-le 6 olema seaduses ettenähtud saladuse avaldamise õigus või kohustus. Kuivõrd seadus ei näe advokaadile ette õigust ega kohustust kutsesaladuse alla kuuluvate andmete avaldamiseks pankrotihaldurile, ei saa ta neid talle ka avaldada.

EMK on seisukohal, et halduril ei ole seega seadusest tulenevat õigust ei füüsilisest ega juriidilisest isikust võlgniku pankrotimenetluses nõuda advokaadibüroolt kutsesaladuse alla kuuluvate andmete väljastamist.

2. Kutsesaladuse alla kuuluvate andmete avaldamine ajutisele haldurile või usaldusisikule

Ajutisele haldurile võlgniku vara valitsemise ja käsutamise õigus ega õigus olla võlgniku asemel kohtumenetluses menetlusosaliseks, üle ei lähe. Ajutise halduri roll piirdub sisuliselt võlgniku majandusliku olukorra väljaselgitamise ja sellele hinnangu andmisega, kohtu ja võlausaldajate informeerimisega ning võlgniku vara säilimise tagamisega (PankrS § 22 lg 2). Ajutise halduri õigused teabe saamiseks on sätestatud PankrS § 22 lg-s 3 ja § 85 lg-s 1.

Peamiselt on ajutisel halduril õigus saada vajalikku teavet võlgnikult endalt, kuid PankrS § 22 lg 3 p 4 alusel on halduril õigus saada ka riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuselt ning krediitiasutuselt, samuti muult isikult teavet ja dokumente, mis on vajalikud võlgniku varalise seisundi väljaselgitamiseks. PankrS § 85 lg 3 alusel on võlgniku vara kohta teabe andmise kohustus ka kolmandatel isikutel, kelle valduses on võlgnikule kuuluv vara või kellel on varalisi kohustusi võlgniku suhtes. Saladuse hoidmise kohustusega teabe avaldamiseks ajutisele haldurile peab seaduses olema sätestatud selge erand.

Kuigi advokaadibüroo võib olla muuks või kolmandaks isikuks PankrS § 22 lg 3 p 4 või § 85 lg 3 tähenduses, ei näe seadus ette, et advokaadi kutsesaladuse alla kuuluvat teavet võiks anda ajutisele haldurile. Seega ei ole ajutisel halduril õigust advokaadibüroolt teavet PankrS § 22 lg 3 p 4 ega § 85 lg 1 ja lg 3 alusel nõuda. EMK-i hinnangul saab advokaadibüroo haldurile teavet anda üksnes juhul, kui klient annab selleks vastava nõusoleku.

Sarnaselt pankrotihaldurile võib ajutine haldur nõuda teavet võlgnikult endalt ning kohtul on võimalik võlgniku teabe andmise kohustust tagada PankrS § 18 lg-st 1 ja § 86jj tulenevate meetmetega. Vt täpsemalt käesoleva seisukoha p 1.2.

Füüsilisest isikust võlgniku puhul ajutist haldurit ei nimetata, vaid nimetatakse usaldusisik (FIMS § 15 lg 1). Oma ülesannete täitmiseks on usaldusisikul lisaks FIMS-is sätestatud õigustele ja kohustustele ajutise halduri õigused ja kohustused (FIMS § 15 lg 11). Ajutise halduri ja usaldusisiku õigused on ühesugused nii füüsilise isiku maksejõuetusavalduse kui juriidilise isiku pankrotiavalduse läbivaatamisel. EMK-i hinnangul kehtivad usaldusisiku puhul advokaadi kutsesaladuse alla kuuluva teabe avaldamisele samad järeldused nagu ajutise halduri puhul ning advokaadibüroo võib kutsesaladuse alla kuuluvat teavet usaldusisikule avaldada üksnes kliendi vastaval nõusolekul.

3. Kokkuvõte

Kokkuvõttes on EMK seisukohal, et advokaadibüroo võib pankrotivõlgnikust kliendi puhul väljastada pankrotihaldurile, ajutisele haldurile ja usaldusisikule kliendile õigusteenuse osutamisega seotud kutsesaladuse alla kuuluvat teavet üksnes kliendi enda nõusolekul.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Sten Luiga

Eetika- ja metoodikakomisjoni esimees

